

НАЧАЛОТО НА ФАКТИЧЕСКАТА ДЕЗИНТЕГРАЦИЯ В ЕС: КАЗУСЪТ „БРЕКСИТ“

Доц. д-р Светла Бонева

Университет за национално и световно стопанство – София

Резюме. Целта на разработката е да представи дезинтеграционните процеси, протичащи в Европейския съюз (ЕС), като изясни предпоставките за тях и процеса на излизане на една страна членка (Великобритания) от ЕС. Изследователските методи, използвани в анализа, включват: индукция и дедукция, анализ и синтез, историко-логически анализ, таблично и графично представяне на наличния емпиричен материал. Най-важните резултати от изследването представят анализ на основни теоретични разработки по темата и емпирични данни, които водят до извода, че по-нататъшното развитие на европейския интеграционен процес е застрашено от наблюдаваните през последните години в ЕС процеси на отслабващ неофункционализъм и засилващ се междуправителствен подход, който от своя страна е основна предпоставка за дезинтеграцията в ЕС.

Ключови думи: дезинтеграция, брексит

JEL Classification code F15

От интеграция към дезинтеграция в ЕС: преглед на научната литература

Запазването на целостта на Европейския съюз неведнъж е поставяно под въпрос през последните години както от представители на различни политически формации, така и от някои изследователи на европейския интеграционен процес (Lefkorirdi and Schmitter, 2015; Schmitter, 2012; Volland, 2008). Според някои от авторите (Lefkorirdi and Schmitter, 2015) това, че ЕС показва фактически признаци на дезинтеграция, не бива да ни изненадва, и то не толкова защото в реалното изграждане на съюза са допуснати редица грешки, а по-скоро поради историческите факти и емпиричните данни, според които почти всички опити за наднационална регионална интеграция след Втората световна война в различни региони по света са претърпели неуспех. В годините, последвали разпадането на Съвета за икономическа взаимопомощ (в началото на 90-те години на миналия век), редица автори съвсем необосновано смятат ЕС за „имунизиран“ срещу дезинтеграция, а темата за неговото евентуално разпадане в бъдеще е табу. Към днешна

дата, четвърт век по-късно (2017 г.), Европейският съюз е все още действаща структура, но симптоми за неговото евентуално бъдещо разпадане са налице.

Редица събития в най-новата история на ЕС от последните години (като кризата в еврозоната, трудностите на ЕС да се справи с бежанската криза и др.) изискват преосмисляне на основните теории за европейската интеграция, както и на основните допускания, върху които се изграждат тези теории.

Повечето интеграционни теории се опитват да обяснят относителния успех на регионалната интеграция в ЕС (критична дискусия по този въпрос предлага *Vollard*, 2008). Неофункционалистският подход се радва на най-голяма популярност сред теоретичите и методолозите на европейския интеграционен процес. В контекста на вече протичащите преговори за излизане на Великобритания от ЕС обаче основните предпоставки на *неофункционалисткия подход* би трябвало да бъдат поставени под въпрос (а именно че главните фактори и двигатели за развитието на евроинтеграционния процес са разнородната група от заинтересувани страни, които се конкурират помежду си в процеса на разпределението на публичните блага, които осигуряват регионалните институции). Логично е предвид последните по-важни събития в ЕС (като „брексит“) на преден план да бъде изведен *междуправителственият подход*, според който единствено държавите са тези, които имат правото да налагат своя интерес в интеграционния процес, и те правят това с цел да защитят своите граждани от чужда (така, както те я разбират) намеса в техните вътрешни работи, политики и ценности. Според *Milward* (1992) именно това е причината, поради която се поражда и самата икономическа интеграция в Европа и която предопределя нейните цели.

Настоящият анализ застъпва тезата, че в Европейския съюз протичат дезинтеграционни процеси и се наблюдават тенденции, непознати досега. „Брексит“ е най-ярък пример за такъв процес и по своята същност той е едно емпирично доказателство за това, че в своето развитие ЕС се откъсва от неофункционализма и се ориентира към междуправителствеността. В същото време докладът не отрича необходимостта от съществуването на европейските институции и политики. Разработката единствено обръща внимание, че по-нататъшното развитие на европейския интеграционен процес е застрашено от наблюдаваните през последните години в ЕС процеси на отслабващ неофункционализъм и засилващ се междуправителствен подход, който от своя страна е основна предпоставка за дезинтеграцията в ЕС.

Основните проблеми на Европейския съюз днес

Проектът „Обединена Европа“ има няколко ясни цели: да бъдат спрени дългогодишните войни чрез създаване на общ пазар и да се материализират произтичащите от това ползи за държавите членки (Градинаров, Б., 2016; Gradinarov, B., 2016). За постигането на тези цели се изгражда общо икономическо пространство с конкретни цели и хоризонт на решенията. С времето и последвалите разширения съюзът се разгръща в много измерения и инициативи, появяват се различни проекти, по които се работи едновременно. Паралелно с това се натрупват и множество нерешавани проблеми, които не се забелязват на фона на успешните процеси. **Дефинирането на общ интерес става все по-трудно**, а световната финансова и икономическа криза съвпадат по време

с дългова криза в Гърция, което отваря темата за криза в неолибералния модел. Тук е повратният момент, в който европейските институции не излъчват единни позиции и не взимат консолидирани решения. Това става на фона на създаването се усещане за експанзия на бюрократичната централа в Брюксел. Идва поредната **криза на структурата и на организацията на ЕС**. Медиите често насаждат неприязън към брюкселската бюрокрация, което води до възход на национализма и популизма и до противоположни действия на европейско и национално ниво.

Гражданите все повече се чувстват изключени от европейските процеси. Трудно е да се намери консенсус между 500 милиона души, а пред европейските институции стои задачата да се преформатират така, че да бъдат по-близо и по-достъпни за гражданите. За съжаление те не успяват да изпълнят тази задача успешно.

Без да е намерил решения на ескалиралите проблеми, ЕС е застигнат от бежанска и имигрантска вълна, от терористични атаки и от кулминация на евроскептицизма, намерила израз в т. нар. брексит. Оказва се, че най-демократичният инструмент за допитване до населението (референдумите) става опасен за съществуването на самия ЕС и неговата териториална цялост. Налага се мнението, че безотговорни управляващи чрез референдумите се крият зад гърба на народа си, поставяйки по този начин под въпрос архитектурата на ЕС и неговото бъдеще, а референдумите се провеждат под конюнктурата на моментни настроения и емоции.

Причините да се натрупат толкова нерешени проблеми в ЕС са комплексни. Основната сред тях е слабото лидерство в ЕС през последните години. Например втора година след началото на емиграционната вълна към ЕС липсва единна позиция между ЕС (европейските институции) и държавите членки по казуса с бежанците и мигрантите. Лицата, представляващи европейските институции, остават в сянката на лидерите на национално равнище. Неспособността да се излъчват консолидирани послания и общи решения се подсилва от нарастващото неравенство между регионите в ЕС, споразумения с недоизяснени ефекти (разходи и ползи) като *CETA* и *TTIP*, както и редица други неуредени въпроси.

Към настоящия момент (2017 г.) е актуален екзистенциалният въпрос, ще се запази ли целостта на ЕС. Вниманието вече не е насочено към това, какъв ще бъде той: „Европа на две или няколко скорости“, „Хлабав съюз“, „Европа *a la* карт“, „Център-Периферия“ или „Север-Юг“ на фона на обкръжаващата среда, изпълнена с евроскептицизъм и популизъм. Въпросът е ще оцелее ли Европейският съюз.

Критичен анализ на присъединяването на Обединеното кралство към ЕС в светлината на днешните проблеми пред съюза

Според Анан Манон (Menon, A., Salter, J-P., 2016) – преподавател по европейска политика в Кингс колеж в Лондон и директор на програмата „Обединеното кралство променя ЕС“ – в исторически план, в началото Обединеното кралство не иска да се присъедини към проекта „Обединена Европа“, заченат след Втората световна война в дух на помирение. По това време страната не се чувства достатъчно уязвима, за да се обвърже с този проект. Обединеното кралство се оказва на страната на победителите след края на Втората световна война. Освен това за кралството приоритетни си остават

външноикономическите и външнополитическите връзки със САЩ, които са много специални предвид историческите корени на САЩ.

В същото време като страничен наблюдател Лондон гледа с добро око на европейския проект и го подкрепя (без да желае участие в него), припомня Джон Спрингфорд (Springford, 2017), научен директор на Центъра за европейска реформа в Лондон. За това свидетелства речта на Уинстън Чърчил през 1956 г. в Цюрих, в която той призовава за създаването на съединени европейски щати.

В началото на 60-те години на миналия век обаче икономическият растеж на Великобритания изостава значително в сравнение с този на Франция и Германия. Общият пазар постепенно става привлекателен за Великобритания. Присъединяването на Обединеното кралство към Европейската икономическа общност (ЕИО) обаче не става бързо и лесно.

При първото кандидатстване на Великобритания за членство в Европейската общност през 1961 г. тогавашният президент на Франция генерал Шарл дьо Гол налага вето върху членството на Великобритания в европейските общности, като поставя под съмнение европейския дух на британците и вижда в тях троянски кон на САЩ в Западна Европа.

Великобритания прави втори опит за присъединяване към европейските общности, който приключва с второ вето от страна на френския президент през 1967 г. Така Обединеното кралство за втори път не успява да се присъедини към ЕИО. **През 1973 г. Великобритания най-после става член на ЕИО**, след като Франция вече се управлява от друг президент. Този момент обаче съвпада с първия петролен шок и очакваният икономически бум така и не се случва в една от най-новите (по това време) страни членки.

От самото начало на членството на Великобритания в ЕИО „сентиментално“ измерение на това членство почти не съществува – на практика британците не обръщат сериозно внимание на европейските ценности. От 1973 до 2016 г. това е прагматична връзка с акцент върху икономическите измерения. Според преподавателката по европейско право в Уестминстърския университет Патриша Хогууд (Patricia Hogwood) „това бе не само договорна, но и условна връзка“. През 1975 г. над 67% от британците гласуват на (първия британски) референдум за оставане в ЕИО. Въпреки този резултат политическите лидери – както лейбъристите, така и консерваторите – не са склонни да защитават ползите от присъединяването. Точно обратното, те демонстрират своята загриженост да бранят „националния суверенитет“ на Великобритания и използват ЕС като изкупителна жертва за всичко, което не върви в Обединеното кралство – както в икономиката, така и в политиката (Hogwood, P., 2016).

Така след референдума от 23 юни 2016 г. Великобритания започва процедура по „брексит“ с ЕС след 40 години „брак“, който е повече по сметка, отколкото по любов, а икономическите въпроси винаги са били по-значими от политическия проект.

Причини, поради които Обединеното кралство иска да напусне ЕС

Контрол върху имиграцията

През последните години преди „брексит“ британците имат усещането, че страната им е пренаситена с емигранти. Това усещане се подсилва от антиевропейската и анти-

емигрантска Партия за независимост на Обединеното кралство (UKIP, www.ukip.org). То постепенно започва да се споделя и от традиционните британски партии. Повече от половината от имиграцията във Великобритания обаче идва от ЕС и по-специално от страните от Източна Европа.

Свободата на движение в ЕС не позволява на британското правителство да въздейства върху този миграционен поток. За да постигне баланс по отношение на емиграцията, то затяга критериите за влизане на мигранти от страните от останалата част от света.

Евроскептиците са на мнение, че след „брексит“, извън ЕС, Великобритания най-накрая ще поеме контрола върху своите граници и миграционна политика.

Възстановяване на националния суверенитет

Преди „брексит“ британските политици приемат трудно факта, че близо 70% от приложимите законодателни текстове идват от ЕС. Според тях има демократичен дефицит, налагане на решенията на една комисия (Европейската комисия), която не е избрана от народа (на Великобритания).

Най-твърдите евроскептици искат право на вето върху решенията на Брюксел. Ако това не стане, те пледират за излизане от ЕС, което ще върне на британския парламент неговата свобода да приема законодателни актове, които са изцяло в интерес на Великобритания.

Евроскептиците във Великобритания не одобряват решенията, постигнати чрез консенсус между 28-те страни, членки на ЕС, предимството на решенията на Съда на ЕС и на Европейския съд за правата на човека над британските трибунали, както и идеите за обща европейска външна политика и за обща политика в сферата на отбраната.

Стремез за напускане на „един потъващ кораб“

Към момента на референдума за „брексит“ кризата в еврозоната продължава, спасяването на Гърция (в което Великобритания не участва) е станало с цената на милиарди евро, миграционната криза продължава, емигрантски лодки продължават да потъват в Средиземно море – всичко това подхранва британската визия за провал на европейския проект. ЕС изглежда в очите на британците като „кораб, който плава без посока“.

През последните две години преди референдума (2014–2016) британската икономика е възвърнала динамиката си и това кара британците да смятат, че вече е настъпило времето да се откъснат от този „потъващ кораб“ (ЕС), за да просперират икономически.

Освобождаване от разпоредбите на Брюксел и спестяване на вноската на Великобритания в бюджета на ЕС

Големите компании подкрепят оставането на страната в ЕС, но малките и средните предприятия се оплакват от високите изисквания към тях, които поставят стандартите и регламентите, налагани от Европейската комисия. Земеделците критикуват ограниченията на общата селскостопанска политика, а рибарите страдат от ограниченията, налагани от ЕС. Директивата за работното време (Директива 2003/88/ЕО на Европейския

парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 г. относно някои аспекти на организацията на работното време, ОJ L 299, 18.11.2003), съгласно която работниците нямат право да работят повече от 48 часа седмично, е критикувана от всички във Великобритания. Лондон е против част от европейските финансови норми и най-вече е против ограниченията, наложени върху бонусите на bankerите.

„Брексит“ би позволил на Великобритания да спести 11 милиарда лири от нетния си членски внос към европейския бюджет.

Възможности за увеличаване на международната търговия

Според британските евроскептици страната ще има много по-голям външнотърговски стокообмен, ако напусне ЕС. Те настояват Великобритания да бъде самостоятелен член на Световната търговска организация, а не да участва в работата на организацията като част от ЕС. По този начин Великобритания ще може да подписва свои собствени договори за партньорство с трети страни като Китай, Индия и нововъзникващите пазарни икономики от Азия и Латинска Америка, без да ги консултира с Европейската комисия, и да възстанови лидерската си позиция на международната сцена.

Евроскептиците настояват Великобритания да има и привилегировани връзки с държавите от Общността на нациите¹ и вещаят светло бъдеще за британската външна търговия след излизане на страната от ЕС.

Британските реформи, чийто неуспех доведе до „брексит“

Британският премиер Дейвид Камерън си поставя за цел да извърши няколко важни и наложителни реформи преди референдума по „брексит“, ориентирани в четири ключови за страната области:

- в икономиката – реформи с цел повишаване на конкурентоспособността на националната икономика;
- в областта на свободното движение на хора;
- в областта на социалните помощи за емигранти от страни, членки на ЕС;
- в областта на суверенитета.

При неуспех на тези реформи е ясно, че ще последва гласуване за излизане на Великобритания от Европейския съюз.

¹ Общността на нациите (Commonwealth of Nations), наричана в миналото и Британска общност, е международна организация, съставена от 53 независими днес държави, които са били част от Британската империя (с изкл. на Мозамбик и Руанда). Основната цел на общността е да подпомага икономическото сътрудничество между членуващите държави, разпространението на демокрацията и ефективното управление. Държавите от общността си сътрудничат в общата рамка на ценности и цели като: подкрепа на демокрацията, правата на човека, правовата държава, егалитаризма, свободната търговия, мултилатерализма и световния мир. Общността **не е политически съюз, а междуправителствена организация**, в която на равни начала съжителстват страни с различно обществено, политическо и стопанско устройство. Общността обхваща население от **1,8 милиарда души, една четвърт от жителите на света**. Най-голямо е населението на Индия, Пакистан, Бангладеш и Нигерия. Площта на страните от общността е около една четвърт от сушата на света, защото в нея членуват големи по територия страни като Австралия, Канада (втората по големина страна в света) и Индия. Страните членки трябва да имат настояща или минала конституционна връзка с Обединеното кралство или друг член на общността.

Така Великобритания се оказва първата страна, която напуска ЕС. Един от най-сложните въпроси в преговорите по излизането на Великобритания от ЕС се оказва искането на Лондон емигрантите от ЕС да нямат достъп до социалната система на Великобритания през първите четири години от своя престой в страната. Срещу това се противопоставят най-силно източноевропейските страни и Полша.

Ето как се очертават възможните варианти за излизане на Великобритания от ЕС:

1. Норвежки вариант – Великобритания напуска ЕС и се присъединява към Европейското икономическо пространство² (ЕИП, *European Economic Area, EEA*), което ѝ дава достъп до Единния европейски пазар с някои изключения по отношение на финансовия сектор. Съгласно споразумението за ЕИП европейското законодателство в областта на четирите свободи на движение в Единния вътрешен пазар на ЕС (стоки, лица, услуги и капитали) е приложимо за всички страни, членки на ЕИП. Този вариант би освободил Великобритания от необходимостта да прилага правилата на ЕС в сферата на селското стопанство, риболова, правосъдието и вътрешните работи.

2. Швейцарски вариант – при него страната не е част нито от ЕС, нито от ЕИП, а сключва отделни договори с Брюксел за всеки сектор от икономиката.

3. Турски вариант – Великобритания влиза в европейския митнически съюз, което осигурява свободен достъп на компаниите до европейския пазар, но няма достъп до финансовия сектор.

4. „Мек брексит“ – Великобритания сключва всеобхватно споразумение за свободна търговия с ЕС по швейцарски модел, но и с гаранции за достъп до финансовия пазар, както и с право на известен контрол върху формулирането и изпълнението на общите правила за търговия.

5. „Твърд брексит“ – Великобритания напълно прекъсва отношенията си с ЕС и разчита само на правилата на Световната търговска организация.

Референдумът за излизане на Великобритания от ЕС (23 юни 2016 г.)

Излизането на Великобритания от ЕС е политическа цел, подкрепяна от част от британските политици, различни заинтересувани страни и отделни известни личности още от присъединяването на страната към ЕИО през 1973 г. Процесът става популярен с английската комбинирана дума „брексит“ (на англ. *brexit* от *Britain* и *exit*). След финансовата криза в Гърция се появява и аналогичното понятие „грексит“, което обаче се отнася до излизането на Гърция само от еврозоната.

Резултати от референдума

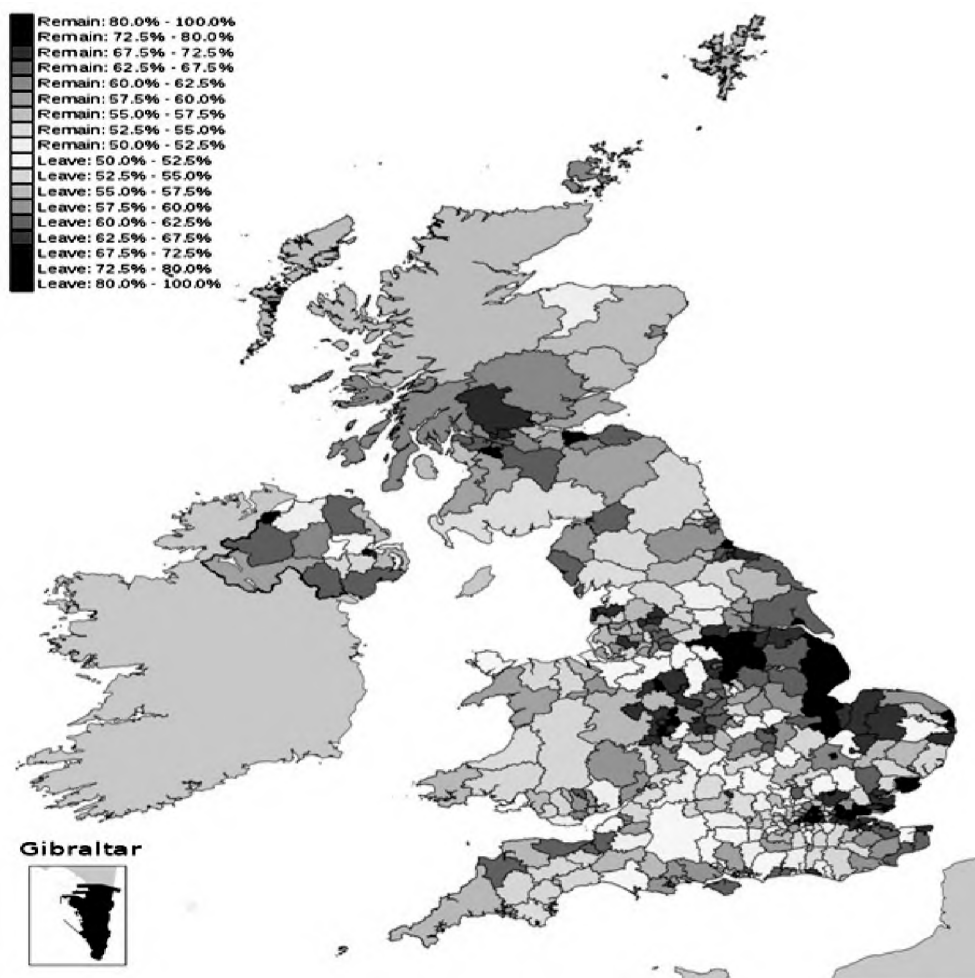
На 20 февруари 2016 г., след приключване на преговорите с ЕС за статута на Великобритания в него, британският министър-председател Дейвид Камерън насрочва провеждането на референдум относно членството на Великобритания в ЕС за *23 юни 2016 г.* Преговорите с ЕС за статута на Великобритания в него и провеждането на подобен ре-

² Споразумението за Единното икономическо пространство (ЕИП) влиза в сила на 1 януари 1994 г. В ЕИП участват всички държави, членки на ЕС, и три страни, членки на Европейската организация за свободна търговия (ЕАСТ) – Норвегия, Лихтенщайн и Исландия.

ферендум са част от предизборните обещания на Консервативната партия и в частност на самия Камерън по време на британските парламентарни избори през 2015 г.

Крайният вариант на въпроса за референдума е формулиран така: „Трябва ли Обединеното кралство да остане член на Европейския съюз, или да напусне Европейския съюз?“ (на английски³: *Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?*)

Според Избирателната комисия на Великобритания (UK, The Electoral Commission, 2016) на референдума право на глас имат 46 500 001 британци. От тях гласуват 33 551 983 (72,15 %). Подкрепящите излизането на Великобритания от ЕС печелят гласуването с почти 52% в цялата страна и убедителни резултати в почти цяла Англия и Уелс. В столицата Лондон и в по-слабо населените Шотландия, Северна Ирландия и Гибралтар гласуват за оставане в ЕС (Фигура 1). Избирателната активност на референдума е 72,15% – най-високата от 24 години насам.

Фигура 1. Резултати от гласуването за членство на Великобритания в Европейския съюз по региони

³ Business insider, UK, Here is the exact ballot question Britain will answer when it votes on whether to leave the EU , 09.2015, <http://uk.businessinsider.com/britains-new-eu-referendum-brexit-question-2015-9>.

Таблица 1. Гласували на референдума за излизане на Великобритания от ЕС

Гласували за излизане от ЕС	Гласували за оставане в ЕС	Избирателна активност
17 410 742 (51,89%)	16 141 241 (48,11%)	72,15 %

Източник *The Electoral Commission, UK, www.electoralcommission.org.uk*

Според окончателните резултати от проведения на 23 юни референдум 51,89% от британците са гласували „за“ излизане от ЕС, а 48,11% – „против“. В подкрепа на „брексит“ са гласували 17 410 742 души, а „против“ са били 16 141 241. 64% от младите хора на възраст от 18 до 24 години са гласували за оставане в ЕС, а подкрепа от 45% са дали британците между 25 и 49 години. Определящ обаче е бил вотът на възрастните. Около 58% от хората на възраст над 65 години са гласували „за“ „брексит“, както и 49% от жителите на възраст между 50 и 65 години.

Според статистиката за средната продължителност на живота във Великобритания тези, които са били „против“ излизането от ЕС, ще трябва да живеят с това решение средно 69 години, а тези, които са били „за“ и реално са го взели – само около 16 години.

Резултатът от референдума за „брексит“ няма обвързващ характер. Съгласно британското национално законодателство парламентът на Великобритания не е длъжен да се съобрази с това решение. Непосредствено след референдума пред управляващите във Великобритания обаче стои въпросът, дали да постъпят политически неморално, пренебрегвайки резултата от референдума и волята на хората.

Ефекти от излизането на Великобритания от ЕС

Народът на Великобритания гласува „за“ напускане на ЕС, нанасяйки по този начин силен удар върху проекта за изграждане на Обединена Европа след Втората световна война. Решението за напускането на ЕС изправя петата по големина в света икономика пред редица неясноти и несигурност по отношение на перспективите за икономически растеж и привлекателността ѝ сред инвеститорите.

Така Великобритания навлиза в месеци на икономическа и политическа нестабилност. „Брексит“ е тиха заплаха за крехкото единство в самото Обединено кралство. Шотландия и Северна Ирландия са гласували „за“ оставане в ЕС и техните политици виждат „брексит“ като своеобразна подготовка за излизане от опеката на Лондон.

В същото време непосредствено след референдума Обединеното кралство изпада в краткосрочна политическа криза:

- премиерът Дейвид Камерън подава оставка;
- Шотландия заявява, че е готова скоро да свика нов референдум за независимост;
- финансовите пазари се сриват, а паундът записва най-ниската си стойност за последните 30 години, като тя се понижава с 10% спрямо долара.

В краткосрочен план след референдума той оказва ефекти върху финансовите пазари във Великобритания, върху взаимоотношенията на Великобритания с ЕС и останалия свят, върху политическата среда в други страни, членки на ЕС (където се появяват настроения за подобни референдуми), а в макроикономически план във Великобритания се наблюдава слаба инфлация.

Според британския министър по излизането от ЕС и убеден евроскептик Дейвид Дейвис съюзът ще се огъне пред опасността да изгуби основен търговски партньор и

ще направи отстъпки по условията за „брексит“. „Твърдоглавите практични бизнесмени на континента ще направят всичко необходимо търговията с Великобритания да продължи безпрепятствено“, казва той в своя реч по време на кампанията преди референдума и посочва, че преговорите трябва да се проведат първо с Берлин, а не с Брюксел.

„В Германия са базирани много международни компании, които не биха се зарадвали бизнесът им с Лондон да бъде обложен с мита. Германският канцлер ще иска да избегне това, особено в изборна година – отбелязва Дейвис. – А в Европа германският канцлер получава това, което иска.“

Основната задача на Дейвис е да намери отговор на въпроса, как Великобритания да запази достъпа си до единния пазар и едновременно с това да ограничи свободното движение на граждани от ЕС (Chankov, G., 2017).

„След като веднъж осъзнаят, че няма да отстъпим от контрола върху границите си, ще бъде в техен интерес да започнат да преговарят“, пише Дейвид Дейвис в консервативния уебсайт *Conservative Home*.

Според него страната не трябва да бърза да активира чл. 50 от Лисабонския договор, който дава двугодишен срок за напускане на ЕС. Това вероятно ще подразни европейските лидери, много от които настояха за „бърз развод“ с Лондон.

„Хората бъркат това да си против ЕС с това да си антиевропейски настроен – отбелязва Дейвис. – Смятам се за европейски гражданин в най-широкия смисъл на европейската цивилизация, но това не значи, че смятам да се примиря с бюрокрацията на ЕС.“

Във вътрешнополитически план през 2005 г. премиерът Дейвид Камерън побеждава Дейвис в борбата за лидерството на Консервативната партия. Отявлен защитник на гражданските свободи, Дейвис критикува ожесточено Камерън и Тереза Мей за плановете им да разширят правомощията на разузнаването и полицията за подслушване и следене.

Заклучение

Бъдещото развитие на европейския интеграционен процес е застрашено от наблюдаваните през последните години в ЕС процеси на отслабващ неофункционализъм и засилващ се междуправителствен подход, който от своя страна е основна предпоставка за дезинтеграцията в ЕС. „Брексит“ е ясен пример и доказателство за протичащите дезинтеграционни процеси.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Градинаров, Б. Ще се разпадне ли Европейският съюз, Фабер, С., 2016, с. 325. (Gradinarov., B. (2016), *Ste se razpadne li ES*, Faber Publishing, p.325).
- Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на съвета от 4 ноември 2003 г. относно някои аспекти на организацията на работното време, OJ L 299, 18.11.2003.
- Chankov, G. (2017), *Immigration and labour market in the EC/EU*, Migration – Jean Monnet Seminar 2016, Luxembourg, 2017, p. 118–126.
- Hogwood, P. (2016), *Four men who will shape the way the EU negotiates Brexit*, The Conversation, <https://theconversation.com/four-men-who-will-shape-the-way-the-eu-negotiates-brexit-65576>.

- Kelemen, D. R., Menon, A. and Slapin, J. (2016), *The European Union: Wider and deeper?*, *The European Union: Integration and Enlargement: Introduction*, Taylor and Francis Inc., p. 1–4.
- Lefkofridi, Z. and P.C. Schmitter (2015), *Transcending or descending? European integration in times of crisis*, *European Political Science Review* 7(01), p. 3–22.
- Menon, A. and Fowler, B. (2016), *Hard or Soft?: The Politics of Brexit*, In: *National Institute Economic Review*, 238, 1, p. R4–R12.
- Menon, A. and Salter, J-P. (2016), *Brexit: Initial reflections*, In: *International Affairs*, 92, 6, London, p. 1297–1318.
- Menon, A. and Salter, J-P. (2016), *Britain's Influence in the EU*, In: *National Institute Economic Review*. 236, 1, p. 7–13.
- Milward, A. (1992), *The European rescue of the nation-state*, Routledge, London.
- Schmitter, P.C. (2012), *A way forward?*, *Journal of Democracy* 23(4), p. 39–46.
- Simon T. and J. Springford, *Brexit and the economics of populism*, Report, 12 December 2016, CER, London.
- Springford, J. (2017), *Brexiting Swiss-style: The best possible UK-EU trade deal*, Policy brief, 24 April 2017, CER, London.
- Vollard, H. (2008), *A theory of European disintegration*, In: 4h Pan European Conference on EU Politics, 25–27 September 2008, Riga, Latvia, University of Latvia.